

بررسی و تحلیل فقهی غنیت

(پژوهشی در زمینه ها و پیاده های فقهی غنیت از منظر فقها و علمای اخلاق)

فاطمه قمبری (شیرازی خرامه ای)

سرشناسه	: قنبری، فاطمه، ۱۳۳۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی و تحلیل فقهی غیبت: پژوهشی در زمینه‌ها و پیامدهای ناگوار غیبت از منظر فقها و علمای اخلاق/ فاطمه قنبری.
مشخصات نشر	: قم: زینا، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۳۰۴ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۴۷۳-۴-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابخانه
عنوان دیگر	: پژوهشی در زمینه‌ها و پیامدهای ناگوار غیبت از منظر فقها و علمای اخلاق.
موضوع	: غیبت (اخلاق اسلامی)
موضوع	: غیبت (اخلاق اسلامی) - احادیث
رده بندی کنگره	: BP/۳/۲۵۱/ق ۹ ب ۲ ۱۱۹۲
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۶۳۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۱۳۹۰۵۴

○ بررسی و تحلیل فقهی غیبت (پژوهشی در زمینه‌ها و پیامدهای ناگوار غیبت از منظر فقها و علمای اخلاق)

○ مؤلف: فاطمه قنبری (شیرازی خرامه ای)

○ انتشارات زینا

◆ چاپ: الهادی

◆ نوبت چاپ: اول

◆ شمارگان: ۵۰۰

◆ قیمت: ۷۵۰۰۰ ریال

◆ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۴۷۳-۴-۶

◆ پست الکترونیک: zina.pub@gmail.com

فهرست مطالب

مطلع سخن	۱۵
بخش اول : کلیات	۱۹
فصل اول: مفهوم شناسی	۲۱
گفتار اول: مفهوم شناسی واژه ها در لغت و اصطلاح	۲۱
الف: غیبت در لغت	۲۱
ب: غیبت در اصطلاح	۲۲
گفتار دوم: مفهوم غیبت	۲۴
گفتار سوم: اجمال دیدگاهها در تعریف غیبت	۲۵
الف: مصباح اللغة:	۲۵
ب: قاموس:	۲۵

- ج: نه‌ایه: ۲۶
- ه: شهید ثانی: ۲۸
- ز: تعریف شیخ انصاری از غیبت: ۲۸
- حاصل سخن ۳۲
- فصل دوم: مباحث مقدماتی (طرحی تفصیلی از پژوهش حاضر) ۳۳
- گفتار اول: تبیین موضوع پژوهش ۳۳
- گفتار دوم: اهمیت و ضرورت بحث غیبت ۳۴
- حاصل سخن ۳۷
- گفتار سوم: پیشینه پژوهش ۳۸
- فصل سوم: بررسی تعیین قیودات در تعریف غیبت ۴۱
- گفتار اول: بررسی تعیین قید کراهت در تعریف غیبت ۴۱
- گفتار دوم: مستور بودن عیب ۴۸
- الف: نظر شیخ انصاری درباره قید مستور بودن عیب ۴۸
- ب: نظر حضرت امام خمینی (ره) در مورد عیب مستور ۴۸
- ج: قید مستوریت از نظر صاحب مصباح الفقاهه ۵۱
- د: نظر مرحوم ایروانی ۵۱
- چکیده ای از آراء فقها در مورد قید مستوریت در موضوع غیبت ... ۵۴
- گفتار سوم: قصد انتقاص ۵۵
- الف: شیخ انصاری (ره) و قصد انتقاص ۵۵
- ب: شهید ثانی و قصد انتقاص ۵۶
- ج: صاحب مفتاح الکرامه ۵۷

د: دیدگاه حضرت امام خمینی (ره) (قصد انتقاص) ۵۸

ه- نظر مرحوم آیت الله خویی (ره) ۵۸

نقد و نظر ۵۹

و: نظر مرحوم ایروانی ۶۰

بخش دوم: حرمت غیبت به ادله اربعه ۶۳

فصل اول: ۶۵

سیری در آیات مورد بحث ۶۵

تفصیل بحث در مآثر آیات ۶۷

گفتار اول: بررسی آیه غیبت ۶۷

الف: شأن نزول آیه غیبت ۶۷

۱- شأن نزول آیه ی شریفه به نقل از جوامع الجامع ۶۸

۲- شأن نزول آیه ی شریفه به نقل از الدر المنثور ۶۹

ب: بررسی واژه های آیه شریفه ۷۰

حاصل سخن ۷۵

بررسی آیه غیبت ۷۷

نتیجه و جمع بندی بحث تشبیه در آیه شریفه و تحلیلی از حضرت

علامه (ره): ۸۳

ج: سخنان علامه طباطبایی (ره) درباره علت نهی از غیبت ۸۴

گفتار دوم: بررسی آیه شریفه «همزه» ۸۵

الف: محتوای سوره ۸۵

- ب: شأن نزول سوره ی همزه ۸۶
- واژه هَمْزَه و لَمْزَه ۸۶
- ج: معانی این دو واژه ۸۶
- مذمت عیب جویی در اسلام ۸۷
- تهدید عیجویی به عنوان یک خلق و خو ۸۸
- د: ریشه عیجویی ۸۸
- ه: عاقبت عیجویی ۸۹
- دو نوع لذت و رنج ۹۰
- تفاوت لذت جسمی و روحی ۹۰
- ویژگیهای آرام و روحی ۹۰
- حاصل سخن ۹۱
- نگرشی افزونتر بر واژه ها (همزه و مزه) ۹۲
- و: - وجوه اشتراک و افتراق همزه و مزه ۹۶
- حاصل سخن ۹۷
- گفتار سوم: بررسی آیه شریفه «لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا» ۱۰۰
- نظرات لغویین و فقها: ۱۰۰
- گفتار چهارم: بررسی آیه شریفه (نور/۱۹) ۱۰۲
- ۱- واژه شناسی ۱۰۳
- ۲- نظرات پیرامون آیه شریفه ۱۰۳
- الف: علامه طباطبائی (ره) ۱۰۳

ب: امام خمینی:	۱۰۵
ج: آیت الله مکارم شیرازی:	۱۰۶
د: آیت الله خویی:	۱۰۶
ه: مرحوم ایروانی:	۱۰۷
۳- جمع آراء و دیدگاهها	۱۰۸
فصل دوم: روایات و نظرات پیرامون حرمت غیبت	۱۰۹
حرمت غیبت	۱۰۹
گفتار اول: اجمالی از روایات و دیدگاههای فقهاء	۱۱۰
۱- مرحوم ایروانی:	۱۱۰
تأملی بر حدیث مورد استناد از نظر تکلیفی و وضعی	۱۱۱
۲- دیدگاه صاحب مصباح الفقاهه در مورد روایت «الغیبة اشد من الزنا»	۱۱۳
۳- نظر ایروانی	۱۱۳
تحلیلی بر علت اشدیت ربا بر زنا	۱۱۴
گفتار دوم: غیبت در روایات	۱۱۵
گفتار سوم: گوش دادن به غیبت	۱۲۱
گفتار چهارم: نظرات فقهاء در کبیره بودن غیبت	۱۲۷
فصل سوم: عقل	۱۳۵
فصل چهارم: اجماع	۱۳۷

بخش سوم: موارد اختلاف در مصادیق حرمت غیبت.....	۱۳۹
فصل اول: نظرات پیرامون غیبت مخالف.....	۱۴۱
گفتار اول: آراء و نظرات.....	۱۴۱
گفتار دوم: جمع اقوال در بحث غیبت مخالف.....	۱۴۷
گفتار سوم: حکم غیبت از اهل سنت، از نگاه فقهای معاصر.....	۱۵۱
الف: کلام عجیب غزالی:.....	۱۵۲
ب: تحلیل کلام غزالی:.....	۱۵۳
فصل دوم: غیبت کودک.....	۱۵۹
گفتار اول: نظرات پیرامون غیبت کودک.....	۱۵۹
۱- دیدگاه شیخ انصاری در مورد غیبت کودک.....	۱۵۹
۲- دیدگاه مرحوم خوئی (ره) در مورد صبی ممیز.....	۱۶۰
گفتار دوم: تأملی بر دیدگاه مذکور.....	۱۶۳
کودک غیر ممیز.....	۱۶۳
نظرات پیرامون غیبت غیر ممیز.....	۱۶۳
فصل سوم: غیبت مجانین.....	۱۶۵
نظرات پیرامون غیبت مجانین (دیوانه).....	۱۶۵
فصل چهارم: اقسام عیوب، نظرات و معیارها.....	۱۶۷
گفتار اول: معیارهای عیب، وجوه و نظرات.....	۱۶۹
- آراء و نظرات.....	۱۶۹
گفتار دوم: نسبت عیوب افراد، با توجه به مراتب آنها.....	۱۷۳

گفتار سوم: غیبت، ذکر زبانی است یا اعم	۱۷۵
آراء و نظرات	۱۷۵
گفتار چهارم: «نظر فقهاء شیعه در مورد غیبت» (معاصر)	۱۷۹
گفتار پنجم: انواع معایب	۱۸۰
اقسام معایب و غیبت	۱۸۱
روایات	۱۸۳
انواع غیبت	۱۸۵
گفتار ششم: پرسش و پاسخ درباره غیبت از فقهاء معاصر	۱۸۸
فصل پنجم: استثنائات غیبت	۱۹۵
مواردی از استثنائات غیبت	۱۹۵
گفتار اول: متجاهر به فسق	۱۹۵
گفتار دوم: غیبت در مقام دادخواهی و تعلیم	۱۹۷
بخش چهارم: انگیزه و ریشه های غیبت	۲۰۷
گفتار اول: عوامل و انگیزه های غیبت	۲۰۳
گفتار دوم: خطرات غیبت	۲۰۵
گفتار سوم: آثار اخلاقی، اجتماعی و اخروی	۲۰۶
الف) آثار اخلاقی و اجتماعی	۲۰۶
ب) آثار اخروی	۲۰۶
سخن پایانی	۲۰۸

بخش پنجم: آفات گسترده غیبت ۲۱۵

فصل اول: آفات فردی غیبت ۲۱۷

فصل دوم: آفات اجتماعی ۲۲۱

گفتار اول: غیبت، آفت اجتماع مسلمانان و مانع پیمان اخوت و برادری ۲۲۱

گفتار دوم: روایات ۲۲۲

گفتار سوم: گستردگی آفات سیاسی - اجتماعی غیبت ۲۲۳

ابعاد سیاسی - اجتماعی غیبت ۲۲۳

بخش ششم: مللقات ۲۲۷

فصل اول: استفتائات ۲۳۱

گفتار اول: رد غیبت ۲۳۱

(مصادیق عام غیبت) ۲۳۸

شرط معلوم بودن فرد غیبت شوند در مطلق عنوان غیبت ۲۳۵

گفتار دوم: استفتائات و روایات در ابتلاء به غیبت ۲۳۸

گفتار سوم: پرسشها و پاسخها ۲۵۰

(عیوب بدنی، سوژه های لطیفه و جک) ۲۵۰

گفتار چهارم: غیبت و اجتماع (مسئولین و شخصیتها) ۲۵۳

گفتار پنجم: غیبت و عدالت ۲۵۸

گفتار ششم: افشای اسرار ۲۶۲

گفتار هفتم: اشاعه فحشاء ۲۶۵

الف: مستندات این احکام از قرآن و روایات ۲۶۶

ب: تبیین و تحلیل حدیث امام صادق (علیه السلام) پیرامون غیبت ..	۲۶۸
ج: باب تحریم هرزه گویی و بی مبالات سخن گفتن	۲۷۱
د: لزوم حفظ زبان	۲۷۲
فصل دوم: گفتار پایانی؛ مروری بر زندگینامه ی شیخ انصاری - ره	
- صاحب مکاسب محرمه	۲۷۵
زندگی شخصی، اخلاقی، معنوی شیخ انصاری - (ره) نابغه شیعه	۲۷۵
و ا ت شیخ انصاری - رحمه الله علیه -	۲۸۷
مروری بر زندگینامه ی شهید ثانی - ره -	۲۸۷
کتابنامه	۲۹۱

مطلع سخن

الحمد لله رب العالمين و الصلوة و السلام على سيد النبياء و المرسلين حبيب اله
العلمين محمد و آله بيته الطاهرين.

قال رسول الله (ملوات ائمه ع) «الايمانُ معرفة بالقلب و اقرارُ بالانسان و عمل
بالاركان»

على (عليه السلام) نیز از پیامبر (ملوات ائمه ع) نقل می‌کند:

«لا يستقيم ايمانٌ عِدٌّ حتى يستقيم قلبُهُ و يستقيم لسانُهُ»

(ایمان کسی درست و ثابت نمی‌شود تا دلش راست و درست شود دل
راست نمی‌شود تا زبان راست و درست شوند).

زبان پرده‌دار روح وسیع، باطن نامحدود، ترجمان دل، نماینده عقل و شخصیت
انسان است.

زبان، مهم‌ترین دریچه‌ای است که به روح انسان گشوده می‌شود، هر آنچه در
صفحه روح بشر نقش می‌بندد اعم از پدیده‌های فکری، عاطفی و احساساتی، قبل از هر
چیز بر صفحه زبان و در لا به لای گفته‌های او خود نمایی می‌کند.
تأسف آن زمانی است که از این نعمت خدادادی به ناروا و ناشایست استفاده شود و

تهدیدی باشد برای آبروی دیگران، که خود گناهی است بزرگ و نابخشودنی. آنچه که این رساله بدان می پردازد، مبحث غیبت است که از نظر فقهی آنرا مورد بحث قرار داده و به اصل حرمت غیبت و گوش دادن به آن و دلایل پرداختن به این عمل حرام می پردازد.

غیبت اسم مصدر باب افتعال (إغتاب، یغتاب، إغتیاب) یعنی إغتیاب است. غیبت عملی حرام است و اگر عیب و نقص پوشیده باشد هر چند که قصد نقص وارد کردن در میان نباشد، اما عیب پوشیده را بیان کند در این حالت نیز حرام است چرا که مطابق کلام نبوی

«الغیبة ان یخبر فی أخیک ما ستره الله علیه»

در لسان روایات فرقی بین عیب ظاهر و مخفی نیست، هر دو در حرام بودن مشترک اند و هر دو غیبت محسوب می شود. اما پیامد های غیبت آنچنان ناگوار است که می دانند جامعه ای را از مرجعیت ساقط کند، جامعه ای که در آن افراد احترام نداشته باشند. حریم حفظ نشود، جامعه ای بحران زده به حساب می آید زندگی در چنین جوامعی لذت بخش و قابل تحمل نیست. اساس جامعه ی آرام و دلگرم کننده، محفوظ ماندن کرامت و شخصیت اجتماعی افراد است و این مهم نیز تأمین نمی شود مگر آنکه افراد نسبت به آبروی دیگران حساس باشند، گاهی اوقات علل سقوط یک حکومت آن بوده که پشت سر حاکمان، مسئولان، فرماندهان و رؤسای اصلی آن جامعه حرف زده و شایعه ساختند و در صحت آن تأمل نکرده اند.

واژه ی کلیدی دیگری که متناسب با این بحث بدان پرداخته می شود «لمز» است. لمز نیز بیشتر در معنای عیب جویی، عیب گویی، غیبت کردن و طعنه زدن آمده.

است.

آیات بسیاری بر حرمت غیبت دلالت دارند و روایات در حرمت و مذمت غیبت بلکه بر کبیره بودن آن بسیار زیادند به گونه‌ای که مرحوم شیخ انصاری (ره) می‌فرمایند:

«وَدِلَّ عَلَيْهِ مِنَ الْاَخْبَارِ مَا لَا يُحْصَى».

گوش دادن به غیبت نیز همچون خود غیبت حرام است.

چنانکه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: «السَّمْعُ لِلْغِيْبَةِ أَحَدُ الْمُغْتَابِينَ».

«شنونده غیبت، یکی از دو غیبت کننده است.»

غیبت بدلیل واضح عقل حرام است، چون نزد عقل سلیم به شدت، مذموم و قبیح است، بدلیل همان تبعات منافی با عقل که بر غیبت مترتب است استدلال آیه بر حرمت غیبت همان استدلالی است که در عقل می‌آید.

اجماع نیز بر حرمت غیبت مانند دلیل عقلی، آیات، روایات وجود دارد. یعنی: حرمت غیبت چون از نص قرآن برخوردار است، نمی‌تواند مخالف داشته باشد و مخالفی ندارد.

آنچه بزرگان در مورد غیبت مخالف، سب، لعن و امثال آن فرموده‌اند نیز، مستفاد از روایات ائمه معصومین - علیهم السلام - است.

پژوهش حاضر بر آن است که پس از مباحث مربوط به کلیات به دلایل چهارگانه حرمت غیبت بپردازد، و بطور تفصیلی آراء فقها و دانشمندان علم اخلاق را بررسی نماید.

اینک با سپاس از ذات بیکران الهی و استعانت از آن سرچشمه هستی و عنایت ائمه هدی - علیهم السلام - نوشته خود را تقدیم می‌داریم.

«و اخردعوانا ان الحمد لله رب العالمین»